

Nauki o bezpieczeństwie a sfera dydaktyki

Mariusz Zieliński, *Akademia Marynarki Wojennej (Polska)*

E-mail: dziekanziolo@wp.pl

ORCID ID: 0000-0003-2117-8505

Streszczenie

Kształcenie kadr podejmujących działalność zawodową i naukową, a przez to spełniających niejako zapotrzebowanie odpowiedniego resortu czy segmentu gospodarki narodowej dokonuje się na bazie pracy naukowo-badawczej, jak i kontaktów ze środowiskiem, w którym przyszli absolwenci mają działać. Praca naukowo-badawcza ma podstawowe znaczenie, bowiem bez jasnego sprecyzowania obszaru badań i jego umiejscowienia w naukach, wykształcenia języka i bazy pojęciowej danej dziedziny, rozwinięcia metodologii prowadzenia prac badawczych, wykształcenia prowadzących badania kadr, czy wreszcie wypracowania paradygmatu danej dyscypliny trudno mówić o rozwoju. Nie inaczej jest z naukami o bezpieczeństwie. W swojej obecnej postaci funkcjonują one w Polsce od roku 2011, będąc do niedawna wraz z naukami o obronności, które „wchłonęły” (Rozporządzenie 2018/1818) kontynuacją dorobku nauk wojskowych. W kontekście tego krótkiego czasu i ciągłych zakusów związanych z pomijaniem ich dorobku fundamentalnego znaczenia nabiera prowadzona w uczelniach praca dydaktyczna na kierunkach studiów związanych z obszarem bezpieczeństwa. Próżno ich szukać w najnowszych propozycjach restrukturyzacji nauk, jak choćby w propozycjach nowej orientacji nauk autorstwa Organizacji ds. Współpracy Ekonomicznej i Rozwoju (ang. *Organisation for Economic Cooperation and Development* – OECD), tj. w wykazie dziedzin nauk i technik według klasyfikacji OECD (Wykaz dziedzin... WWW). W tym kontekście grono zajmujące się naukami o bezpieczeństwie musi sprostać przedstawianym w niniejszym artykule wyzwaniom związanym z kontynuacją działalności edukacyjnej w sferze bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, nauki o bezpieczeństwie, kształcenie, bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo narodowe

Security sciences and the sphere of didactics

Abstract

The education of staff and scientists needed by several spheres of the national economy or state departments is based on research work and cooperation with professional environment of future graduates. Therefore the research work has basic importance, because there cannot be spoken about development without: specified conceptual scientific base, as well as position

in science, determined area of research work, specific scientific language, methodology of research attempts, well prepared crew and clarified paradigm. These is also the case of security sciences, which are functioning (together with defense sciences) in Poland since 2011. Both are continuing the output of former military sciences. But such state of affairs is not stable, so the higher education in the area of security is nowadays very important. Moreover scholar community should face the challenges related to continuing education in the field of security analysed in this article.

Keywords: security, security sciences, challenges to security sciences and education

Rok 2017 przyniósł pierwszy kongres Polskiego Towarzystwa Nauk o Bezpieczeństwie. Celem odbywającej się równoległe konferencji naukowej było dokonanie swobodnego bilansu dotychczasowego dorobku nauk o bezpieczeństwie, między innymi w sferze edukacyjnej. Od zarania dziejów w nowoczesnych organizacjach społecznych działają uczelnie. Spełniają one ważną funkcję, bowiem kształcąc studentów przygotowują ich do podejmowania działalności zawodowej i naukowej. Z jednej strony, są to uczelnie publiczne, tj. uczelnie utworzone przez państwo reprezentowane przez właściwy organ władzy lub administracji publicznej (Ustawa 2005/1365: art. 2.1), a z drugiej – uczelnie niepubliczne. Te ostatnie wypełniają nisze, które tworzą się na skutek rozwoju cywilizacyjnego. Jedne i drugie działają w ramach tworzonego w tym względzie prawa. Na chwilę obecną (stan na 14 października 2017 roku) spośród istniejących w Polsce 470 uczelni wyższych 132 to uczelnie publiczne, a 338 to uczelnie niepubliczne.

Każda uczelnia wyższa, niezależnie od profilu czy specjalizacji, działa w określonym środowisku i przygotowuje kadry oraz prowadzi pracę naukowo-badawczą niejako na zapotrzebowanie odpowiedniego resortu/segmentu gospodarki narodowej. Uczelnie wyższe dbają o jakość świadczonych usług, starając się, by klienci otrzymywali produkt odpowiadający ich specyficznym potrzebom. Ze względu na zdecydowanie dłuższy okres funkcjonowania, zgromadzony potencjał naukowy oraz wzajemne powiązania, jak i powiązania z gospodarką i administracją, uczelnie publiczne pozostają wiodącymi. Szansą dla uczelni niepublicznych pozostaje¹ jakość kształcenia i przede wszystkim dostosowanie oferty do rzeczywistych potrzeb: z jednej strony studentów, a z drugiej – pracodawców. Mimo tych zabiegów wiadomo, że część szkół nie przetrwa demograficznego szoku. Będą musiały zniknąć z rynku. Na razie nie da się powiedzieć, które zostaną zamknięte, ale mniej szans mają te, które zajmowały się głównie „produkcją absolwentów”, nie zważając na budowanie stosownego zaplecza naukowego i materialnego. Weryfikacji tego rodzaju postaw dokonuje przede wszystkim rynek edukacyjny, natomiast wspieraniem w działalności, w tym też wskazaniem na tego rodzaju zjawiska (a czasem napiętnowaniem) zajmuje się organ akredytacyjny kierunków studiów, tj. Polska Komisja Akredytacyjna (PKA).

Niniejszy artykuł przedstawia wyniki badań, prowadzonych dla ustalenia związanych

¹ w sytuacji, gdy wszystkie uczelnie z roku na rok coraz silniej odczuwają spadek liczby zainteresowanych studiami, bo rozpoczynają je coraz mniej liczne roczniki demograficznego niżu.

z pracą dydaktyczną, wyzwani dla nauk o bezpieczeństwie w kontekście współczesnych uwarunkowań bezpieczeństwa i przede wszystkim tożsamości pragmatycznej nauk o bezpieczeństwie, jak i uogólnień dotyczących związanych z nimi kierunków studiów. Niniejsze rozważania koncentrują się na: bilansie dotychczasowego dorobku nauk o bezpieczeństwie w sferze edukacyjnej z punktu widzenia PKA, określeniu tożsamości pragmatycznej nauk o bezpieczeństwie w aspekcie szerzenia rozwoju kompetencji z obszaru bezpieczeństwa wśród obywateli oraz rozwijania umiejętności z dziedziny bezpieczeństwa w społeczeństwie. W tym kontekście grono zajmujące się naukami o bezpieczeństwie musi sprostać przedstawianym poniżej (a wynikającym z dotychczasowego dorobku) wyzwaniom związanym z kontynuacją działalności edukacyjnej w sferze bezpieczeństwa. Zastosowany w poniższych rozważaniach aparat naukowy jest stosunkowo prosty i sprowadza się do zastosowania metody obserwacji uczestniczącej, która wynika z dziesięcioletnich doświadczeń autora w pracy dla wskazanej powyżej instytucji.

Wykładowcy „ery bezpieczeństwa” w kontekście działalności Polskiej Komisji Akredytacyjnej – bilans dotychczasowego dorobku nauk o bezpieczeństwie w sferze edukacyjnej

Z dniem 1 stycznia 2002 roku rozpoczęła w Polsce działalność Państwowa Komisja Akredytacyjna jako gremium eksperckie diagnozujące stan szkolnictwa wyższego i prowadzące systematyczną pracę na rzecz poprawy jakości kształcenia. Rok 2012 przyniósł zmianę nazwy na Polska Komisja Akredytacyjna (Zarządzenie 2/2012). W międzyczasie, na podstawie Zarządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 grudnia 2015 r., funkcjonuje kolejny już (piąty) skład PKA, którego kadencja kończy się z dniem 31 grudnia 2019 roku. Grono to liczy blisko stu członków oraz kilkudziesięciu ekspertów zewnętrznych. Członkowie i eksperci Polskiej Komisji Akredytacyjnej muszą reprezentować wszystkie obszary kształcenia, które funkcjonują na polskich uczelniach. Sprawami konkretnych dyscyplin zajmują się zespoły złożone z przedstawicieli wybranych dziedzin. Nauki o bezpieczeństwie „funkcjonują” w ramach „Zespołu nauk społecznych i prawnych”. Do roku 2011 był to tzw. Zespół Kierunków Studiów Wojskowych, który powstał w 2007 roku. Liczył on wówczas 5 osób. Przewodniczył mu prof. dr hab. inż. Bogusław Smulski, a w jego skład wchodził doktorzy habilitowani: Marek Lisiecki, Włodzimierz Mieszalski, Stanisław Sirko oraz dr inż. Andrzej Urban. Zespół uzupełniali eksperci zewnętrzni w liczbie 15. W kolejnej kadencji w skład Zespołu weszli prof. dr hab. Czesław Flanek (jako przewodniczący) oraz członkowie – doktorzy habilitowani: Włodzimierz Mieszalski, Janusz Karpowicz, Stanisław Sirko oraz dr inż. Andrzej Urban i eksperci (16, w tym autor niniejszego opracowania). Jako instytucja, Polska Komisja Akredytacyjna formułuje opinie w następujących sprawach:

- utworzenia uczelni oraz przyznania jej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia studiów na danym kierunku i poziomie kształcenia,
- przywrócenia podstawowej jednostce organizacyjnej zawieszonych uprawnień

- do prowadzenia studiów na danym kierunku i poziomie kształcenia,
- utworzenia przez uczelnie zagraniczną na terenie Polski uczelni lub filii,
- jakości kształcenia prowadzonego w podstawowej jednostce organizacyjnej ubiegającej się o uprawnienia do nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego,
- projektów aktów prawnych dotyczących szkolnictwa wyższego oraz nauki.

Rozpoczynając piątą kadencję działalności, PKA dysponowała dorobkiem dokonanych w latach 2002–2015 ponad sześciu tysięcy ocen jakości kształcenia, których dokonywano na prowadzonych przez podstawowe jednostki organizacyjne kierunkach kształcenia. 170 (3%) z nich uwieńczone zostało oceną wyróżniającą. Zdecydowana większość – tj. 4775 (76%) – zakończyła się osiągnięciem przez wizytowane podstawowe jednostki organizacyjne oceny pozytywnej. Ocenę warunkową uzyskało 629 jednostek uczelnianych, co stanowiło 10% ogólnej liczby kontrolowanych jednostek. 192 wizytowanym jednostkom wystawiono oceny negatywne. W 476 przypadkach odstąpiono² od oceny (Mirowska-Łoskot 05.05.2016: s. B9).

W roku 2006 ówczesna Rada Główna Szkolnictwa Wyższego zweryfikowała listę kierunków studiów realizowanych przez uczelnie polskie, zatwierdzając zarazem standardy ich realizacji, na straży których stała ówczesna Państwowa Komisja Akredytacyjna (obecnie Polska Komisja Akredytacyjna). W kolejnym roku usankcjonował to Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w stosownym rozporządzeniu. Wówczas to obok kierunków realizowanych tradycyjnie przez uczelnie pojawiły się dwa nowe – *bezpieczeństwo narodowe* i *bezpieczeństwo wewnętrzne* (Rozporządzenie 2007/1166: ust 10 i 11). Awizowano je dla tzw. uczelni mundurowych, mając na uwadze głównie uczelnie resortu spraw wewnętrznych oraz resortu obrony narodowej. Były to uczelnie wojskowe (Akademia Obrony Narodowej – AON³ i Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie, Akademia Marynarki Wojennej – AMW w Gdyni, Wyższa Szkoła Oficerska Sił powietrznych w Dęblinie i Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych we Wrocławiu) oraz uczelnie służb państwowych (Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie oraz Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie). Równoległe w ramach Zespołów Kierunków Studiów Państwowej Komisji Akredytacyjnej (PKA) powołano tzw. Zespół Kierunków Studiów Wojskowych PKA. W obszarze jego zainteresowań znajdowały się wymienione powyżej kierunki studiów (tj. *bezpieczeństwo narodowe* oraz *bezpieczeństwo wewnętrzne*), jak i kierunki *inżynieria bezpieczeństwa* oraz *logistyka*. W semestrze letnim roku akademickiego 2007/2008 Zespół podjął działalność akredytacyjną na ww. kierunkach studiów. Dotyczyło to wówczas dziewięciu uczelni (3 wojskowych, 1 policyjnej, 1 straży pożarnej, 2 uniwersytetów, 1 politechniki i 1 uczelni akademickiej (Załącznik 4/2007). Pięć z nich prowadziło studia pierwszego i drugiego stopnia, a cztery – pierwszego stopnia. Rezultaty jego działalności przedstawiono w poniższej tabeli.

² Odstąpienie od oceny następuje zazwyczaj w sytuacji wygaszania kierunku z inicjatywy uczelni.

³ tj. dzisiejsza Akademia Sztuki Wojennej

Tabela 1. Akredytacje programowe w latach 2002-2015 w zakresie nauk wojskowych (nauk o bezpieczeństwie).

Kierunek studiów	Kadencje PKA							
	2002-2003	2004-2007	2008-2011			2012-2015		
			Ocena		Odstąpienie od oceny	Ocena		Odstąpienie od oceny
			pozytywna	negatywna		pozytywna	negatywna	
Bezpieczeństwo wewnętrzne	-	-	2	-	-	5	-	1
Bezpieczeństwo narodowe	-	-	-	-	-	-	-	-
Inżynieria bezpieczeństwa	-	-	2	-	1	2	-	-
Logistyka	-	-	1	-	-	2	1	1

Źródło: opracowanie własne, częściowo na podstawie: Wojciechowska 2016: s. 144, 149.

W pierwszych latach działalności (lata 2008–2011) zespół dokonał 5 akredytacji, a w jednym przypadku odstąpił od wizytowania kierunku *inżynieria bezpieczeństwa*. W latach tych dokonywano akredytacji kierunków technicznych prowadzonych tylko na uczelniach wojskowych⁴, takich jak *mechanika i budowa maszyn, czy nawigacja*. Obydwa wspomniane kierunki były i są jednocześnie dodatkowo akredytowane przez ministerstwo kierujące sprawami transportu oraz przez Europejską Agencję Bezpieczeństwa Morskiego (ang. *European Maritime Safety Agency*). Ze względu na nieokreślony status nauk wojskowych nie podejmowano akredytacji prowadzonych początkowo w tym zakresie przez uczelnie wojskowe kierunków studiów takich jak *zarządzanie i dowodzenie* (prowadzone w AON i w AMW). Trzeba także nadmienić, że droga do zdobycia uprawnień do prowadzenia tego ostatniego kierunku była zagmatwana (uzyskiwano ją różnymi drogami u Ministra Obrony Narodowej) i nie prowadziła przez PKA. W sumie w latach 2012–2015 PKA dokonała 9 akredytacji programowych w zakresie tzw. „kierunków wojskowych/mundurowych” (tj. ok. 2 rocznie), z tego 11,1% zakończyło się uzyskaniem przez wizytowaną uczelnię oceny negatywnej. W ostatnim zamkniętym roku działalności PKA (to jest w roku 2016) planowano (patrz tabelę 2) 7 akredytacji programowych w zakresie nauk o bezpieczeństwie. Stanowiło to 14,28% akredytacji przeprowadzonych przez Zespół nauk społecznych w zakresie nauk społecznych i prawnych, gdzie przeprowadził on

⁴ na przykład, w Akademii Marynarki Wojennej

w sumie 49 ocen. W jednym przypadku odstąpiono od akredytacji uczelni prowadzącej kierunek *bezpieczeństwo narodowe*. Z wizytowanych 6 uczelni pięć uzyskało ocenę pozytywną, a jedna ocenę negatywną (16,6%).

W międzyczasie podwoje tzw. „uczelnia mundurowych” zaczęły się również otwierać dla studentów, którzy niekoniecznie chcieli rozpoczynać karierę w resortach kojarzonych z mundurem organizacyjnym, a więc jako kandydaci na żołnierzy zawodowych, policjantów czy strażaków. Szansę na uzyskanie odpowiedniego wykształcenia widzieli tutaj przede wszystkim potencjalni kandydaci do administracji, inspekcji i służb państwowych odpowiedzialnych za administrowanie, jak też bezpieczeństwo wewnętrzne, publiczne oraz zarządzanie kryzysowe.

Tabela 2. Akredytacje programowe w roku 2016 w zakresie nauk o bezpieczeństwie.

Nazwa kierunku studiów	Liczba akredytacji kierunkowych	Liczba odstąpień od oceny	Liczba ocen:	
			pozytywnych	negatywnych
Bezpieczeństwo narodowe	3	1	2	-
Bezpieczeństwo wewnętrzne	4	-	3	1

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: Wojciechowska 2017: s. 91.

Należy przy tym pamiętać, że szeroko pojęty sektor bezpieczeństwa obejmuje oprócz służb ochrony państwa (Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Wywiad Skarbowy, Agencja Wywiadu, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego) i służb porządku publicznego (Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna oraz straże i inspekcje) bardzo szeroki i liczny sektor prywatny bezpieczeństwa w postaci ochrony osób i mienia, usług detektywistycznych oraz ochrony imprez masowych. Rynek firm zajmujących się działalnością gospodarczą w zakresie ochrony osób i mienia w rozumieniu Ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Ustawa 1997/114) specjaliści oceniają na 200 do 300 tysięcy pracowników. Prawie 106 tysięcy z nich posiada uprawnienia zgodnie z ustaleniami Ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Ustawa 2013/829: tom 1) kwalifikowanego pracownika ochrony lub kwalifikowanego pracownika zabezpieczenia technicznego, które jednak nie są równoznaczne z dyplomem ukończenia studiów wyższych. Powoduje to, że większym zainteresowaniem cieszyły się kierunki ochrony i bezpieczeństwa (*GUS podał...* 26-10-2010).

Zbiegło się to w czasie z dyskusjami i wynikającymi z nich zmianami w zakresie kwalifikowania ówczesnych nauk wojskowych w celu zaznaczenia szerokości palety ich zagadnień, co znalazło ujście w zmianie nazewnictwa oraz zakwalifikowaniu ich przez Centralną Komisję do spraw Stopni i Tytułów początkowo jako dziedziny nauk

humanistycznych (do 30 września 2011 roku), a obecnie nauk społecznych. W obszarze i dziedzinie nauk społecznych wyróżniano do roku 2016 dyscypliny naukowe: m.in. nauki o bezpieczeństwie oraz nauki o obronności (Rozporządzenie 2011/1065). Wszystko to spowodowało wzrost zainteresowania uczelni cywilnych prowadzeniem tych kierunków studiów. Prawdziwe obłężenie wnioskami o udzielenie zgody na otwarcie studiów na ww. kierunkach (patrz tabelę 3) przeżywała w kolejnych latach funkcjonowania Państwowa Komisja Akredytacyjna i przeżywa obecnie Polska Komisja Akredytacyjna. Podjęta w pierwszym roku działalność koncentrowała się przede wszystkim na rozpatrywaniu wniosków uczelni ubiegających się o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów. W okresie pierwszego roku funkcjonowania zespołu (9 miesięcy) nie odnotowano przypadku wniosku o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach. Już w pierwszym roku funkcjonowania Zespołu Studiów Wojskowej Państwowej Komisji Akredytacyjnej zaopiniowano 21 wniosków składanych w przeważającej liczbie przez uczelnie niepubliczne (Sprawozdanie 2007). 14 z nich dotyczyło kierunku *bezpieczeństwo narodowe*, a 6 – kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne* i jeden – *inżynieria bezpieczeństwa*. W jednym przypadku uczelnia ubiegała się o uprawnienia do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia, wszystkie pozostałe przypadki dotyczyły nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia. Rygorystyczne przestrzeganie przez PKA wymogów jakie powinny spełniać uczelnie sprawiło, że wiele wniosków zostaje zweryfikowanych negatywnie. We wspomnianym powyżej roku 2007 wydano 9 opinii pozytywnych i 12 negatywnych. Siedem opinii negatywnych dotyczyło kierunku *bezpieczeństwo narodowe*, cztery – kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne* i jeden – kierunku *inżynieria bezpieczeństwa*. Spośród dwunastu negatywnie rozpatrzonych wniosków cztery uczelnie złożyły odwołania od negatywnej opinii Prezydium PKA. Podstawową przyczyną podejmowanych przez Zespół decyzji negatywnych było, wskazywane przez recenzentów, niespełnienie wymogów dotyczących minimum kadrowego, a w tym próby zaliczenia do tej grupy byłych lub aktualnie czynnych żołnierzy zawodowych, posiadających stopień naukowy doktora, jednak bez udokumentowanego dorobku naukowego. Podobna uwaga dotyczyła byłych wysokiego szczebla przedstawicieli administracji państwowej. Już wtedy sugerowano podjęcie niezbędnych starań (dla ułatwienia prac Zespołu) mających na celu utworzenie bazy, zawierającej dane o nauczycielach akademickich, szczególnie z obszaru nauk wojskowych, zaliczanych do minimum kadrowego w poszczególnych uczelniach. Pokłosiem ówczesnych sugestii jest funkcjonujący współcześnie system *Polon*. W ww. sprawozdaniu rocznym Zespołu pojawiła się również uwaga następującej treści: „stabo zdefiniowane nauki wojskowe utrudniają w wielu przypadkach prawidłową ocenę dorobku naukowego osób wskazywanych przez uczelnie w ramach minimum kadrowego”. Nie mniej jednak duża liczba składanych przez uczelnie wniosków sprawiła, że w grudniu 2011 roku w naszym kraju 45 uczelni realizowało studia na kierunku *bezpieczeństwo narodowe*, a 30 – na kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*.

Tabela 3. Opiniowane przez PKA wnioski o udzielenie akredytacji w latach 2002-2015 w zakresie nauk wojskowych (nauk o bezpieczeństwie) dla nowo tworzonych uczelni oraz na studiach pierwszego i drugiego stopnia.

Poziom studiów	Nazwa kierunku studiów	Profil studiów	Liczba ocenianych wniosków	Liczba ocenionych wniosków	
				pozytywnie	negatywnie
Nowo tworzone uczelnie	Bezpieczeństwo narodowe	Praktyczny	1	-	1
Studia pierwszego stopnia	Bezpieczeństwo narodowe	Praktyczny	7	7	-
		Ogólnoakademicki	7	6	1
	Bezpieczeństwo wewnętrzne	Praktyczny	15	10	5
		Ogólnoakademicki	11	7	4
	Bezpieczeństwo państwa	Ogólnoakademicki	1	1	-
Studia drugiego stopnia	Bezpieczeństwo narodowe	Praktyczny	3	2	1
		Ogólnoakademicki	4	2	2
	Bezpieczeństwo wewnętrzne	Praktyczny	4	2	2
		Ogólnoakademicki	4	3	1
	Inżynieria bezpieczeństwa	Praktyczny	2	1	1
	Logistyka	Praktyczny	5	5	-
Ogólnoakademicki		2	2	-	

Źródło: opracowanie własne, częściowo na podstawie: Wojciechowska 2016: s. 144, 149.

Bardzo popularne stało się otwieranie wydziałów zamiejscowych co obrazuje tabela 4. W latach 2012–2015 w PKA przeprowadzono procedurę ocen 85 wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach studiów z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Oznacza to, że rocznie oceniano 21 wniosków. 27,06% z nich zostało zaopiniowanych negatywnie. W samym tylko 2016 roku ocena wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w zakresie nauk o bezpieczeństwie (patrz tabelę 5) dotyczyła 16 wniosków. Było to 23,88% wszystkich wniosków, które rozpatrywano w ramach prac Zespołu nauk społecznych w zakresie nauk społecznych i prawnych. W sumie zespół rozpatrzył w owym roku 67 wniosków.

Tabela 4. Ocena wniosków w latach 2012-2015 o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach kierunków związanych z naukami o bezpieczeństwie w nowo tworzonych wydziałach zamiejscowych.

Poziom studiów	Nazwa kierunku studiów	Profil studiów	Liczba ocenianych wniosków	Liczba ocenionych wniosków	
				pozytywnie	negatywnie
Nowo tworzone wydziały zamiejscowe	Bezpieczeństwo narodowe	Praktyczny	8	4	4
	Bezpieczeństwo wewnętrzne	Praktyczny	6	5	1
		Ogólnoakademicki	2	2	-
	Bezpieczeństwo wewnętrzne i administracja	Praktyczny	1	1	-
	Logistyka	Praktyczny	2	2	-

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: Wojciechowska 2016: s. 170.

Tabela 5. Ocena wniosków w roku 2016 o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach kierunków związanych z naukami o bezpieczeństwie na studiach pierwszego i drugiego stopnia.

Poziom studiów	Nazwa kierunku studiów	Profil studiów	Liczba ocenianych wniosków	Liczba ocenionych wniosków	
				pozytywnie	negatywnie
Studia pierwszego stopnia	Bezpieczeństwo narodowe	Praktyczny	1	1	-
	Bezpieczeństwo wewnętrzne	Praktyczny	4	3	1
	Bezpieczeństwo międzynarodowe	Ogólnoakademicki	1	1	-
	Dowodzenie	Praktyczny	1	1	-
	Kryminologia	Praktyczny	1	1	-
	Kryminologia stosowana	Praktyczny	1	1	-

Studia drugiego stopnia	Bezpieczeństwo narodowe	Praktyczny	2	2	-
	Bezpieczeństwo wewnętrzne	Ogólnoakademicki	2	1	1
		Praktyczny	5	4	1
	Obronność państwa	Praktyczny	1	1	-

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: (Wojciechowska 2017: s. 96-97).

W roku 2016 PKA dokonała ocen 25 wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach związanych z naukami o bezpieczeństwie. Z tego 12% wniosków uzyskało ocenę negatywną

Tabela 6. Ocena wniosków w roku 2016 o nadanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu (filii) uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach kierunków związanych z naukami o bezpieczeństwie.

Poziom studiów	Nazwa kierunku studiów	Profil studiów	Liczba ocenianych wniosków	Liczba ocenionych wniosków	
				pozytywne	negatywnie
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu/filii uprawnień do prowadzenia kształcenia	Administracja publiczna	Praktyczny	1	1	-
	Bezpieczeństwo publiczne	Praktyczny	2	2	-
	Bezpieczeństwo narodowe	Praktyczny	1	1	-
	Bezpieczeństwo wewnętrzne	Praktyczny	2	2	-
	Kryminologia	Praktyczny	1	1	-

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: Wojciechowska 2017: s. 97.

Tożsamość pragmatyczna nauk o bezpieczeństwie w aspekcie szerzenia rozwoju kompetencji ogólnych z obszaru bezpieczeństwa wśród obywateli oraz rozwijania szczególnych umiejętności z dziedziny bezpieczeństwa w społeczeństwie

Z kwerendy procedowanych przez PKA przypadków wynika, iż inicjatywy i idee uruchamiania kierunków studiów (i stosownych specjalności) *bezpieczeństwo wewnętrzne*, *bezpieczeństwo narodowe* lub pokrewnych rodzą się głównie na gruncie identyfikacji lokalnych potrzeb w zakresie bezpieczeństwa. Tak było, na przykład, w przypadku jednej ze szkół wyższych z południa kraju, która odpowiadając na zapotrzebowanie miejscowego rynku pracy uruchomiła na kierunku *bezpieczeństwo narodowe* studia drugiego stopnia w specjalności *zarządzanie bezpieczeństwem lotnictwa cywilnego*. Rezultatem prowadzonych przez uczelnie własnych prac studyjno-badawczych oraz analiz wyników studiów innych ośrodków, a także efektem studiów i kontroli prowadzonych w obszarze m.in. bezpieczeństwa wewnętrznego przez instytucje administracji publicznej i wreszcie obywatelskiej autopsji, jest stwierdzenie ważnego społecznie i pilnego problemu niedoboru wyspecjalizowanych, wykształconych nowoczesnie i adekwatnie do współczesnych i przyszłych potrzeb (państwa, społeczności regionalnych i lokalnych), kadr fachowców (różnych specjalności) w dziedzinie bezpieczeństwa.

Bolesne doświadczenia z Nowego Yorku (atak na Światowe Centrum Handlu), Madrytu, Londynu, St. Petersburga czy Tokio (ataki na środki komunikacji), jak również z Biastanu (atak na szkołę) czy Moskwy (atak na teatr) sprawiają, że trzeba sobie przy tym zdawać sprawę (na podstawie zgodnych przewidywań, prognoz bezpieczeństwa w wymiarze globalnym, regionalnym i lokalnym), że ranga społeczna nadawana kwestiom bezpieczeństwa (ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego) będzie rosła w średnio i długookresowej perspektywie czasu. Potwierdza to również niemal dwukrotna liczba uczelni prowadzących kierunek studiów *bezpieczeństwo wewnętrzne*, w porównaniu do uczelni prowadzących kierunek *bezpieczeństwo narodowe*. Ocena taka wynika, między innymi, z prognoz rosnącego tempa przeobrażeń cywilizacyjnych i naturalnych, dynamicznie wzrastającej turbulencyjnej zmienności środowiska bezpieczeństwa – kształtowaniu się nowego ładu świata, jak również okresowi przejściowemu przemian politycznych, ekonomicznych oraz społeczno-ustrojowych. Bezpośrednim następstwem powyższego jest powstawanie całego spectrum nowych zagrożeń o różnym charakterze, źródłach, formach i skali, godzących w dużej mierze w wewnętrzny ład, spokój, porządek państw oraz w poczucie bezpieczeństwa obywateli i społeczności. Innego wymiaru i charakteru nabierają też zagrożenia już znane, które dynamizują się, odradzają i przybierają nowe formy. Szczególnego znaczenia nabiera współzależność bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego. Rezultatem tych procesów i zjawisk jest rosnąca niewystarczalność, nieefektywność i nieadekwatność rozwiązań w sferze bezpieczeństwa do rodzących się nowych potrzeb społecznych i nowych warunków ich zaspakajania. Konieczne stają się więc zarówno radykalne przeobrażenia w aktualnych rozwiązaniach, jak i poszukiwanie i wdrażanie nowych rozwiązań, zarówno ogólnosys-

temowych jak i sektorowych, kierunkowych i funkcjonalnych. Warunkiem koniecznym do tego jest wykształcenie możliwie najlepszych kadr zarządzających, administrujących oraz realizujących różne funkcje w złożonym systemie bezpieczeństwa narodowego. Generuje to zapotrzebowanie na znaczną liczbę fachowców w dziedzinie bezpieczeństwa, właściwie przygotowanych do jego zapewnienia na różnych poziomach organizacji państwa, w różnych dziedzinach, wymiarach, służbach i organizacjach.

Przyjmowane priorytety, przesłanki, założenia oraz ustalane zasady kształcenia w ramach kierunków *bezpieczeństwo wewnętrzne*, *bezpieczeństwo narodowe*, *bezpieczeństwo państwa*, czy pokrewnych najlepiej prześledzić na konkretnym przykładzie ewolucyjnej drogi do prowadzenia kierunku studiów związanego ze sferą bezpieczeństwa. Z wykazu uczelni niepublicznych MNIŚW – stan na 12 maja 2012 roku (*Szkoły wyższe...* 2013) wynikało, że funkcjonowało wówczas 338 uczelni niepublicznych. Oznaczało to, że kierunek *bezpieczeństwo wewnętrzne* uruchomiono w owym czasie niemalże w co dziesiątej uczelni niepublicznej. W 2012 roku wśród 31 krajowych uczelni niepublicznych prowadzących kierunek *bezpieczeństwo wewnętrzne* znalazła się również jedna (prowadząca w rankingach) z uczelni z północy kraju. Dostrzeżono i doceniono w niej potrzebę uruchomienia tego kierunku relatywnie wcześnie. Już w 2003 roku w ramach kierunku *administracja* realizowano kształcenie w specjalności *bezpieczeństwo i porządek publiczny* na poziomie studiów I stopnia, gdzie prowadzono wykłady w zakresie: „Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa w świetle ustawy o Policji i innych służbach”, „Ustrój organów ochrony prawnej”, czy „Bezpieczeństwo zewnętrzne państwa”. W ww. specjalność poszerzono w 2007 roku o kolejne przedmioty takie jak: „Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa”, „Bezpieczeństwo informacji”, „Zarządzanie kryzysowe w administracji” oraz „Operacje i techniki operacyjne”. Pozyskano dla tego przedsięwzięcia wartościową kadre dydaktyczną i nawiązano owocną współpracę z instytucjami i organizacjami szeroko pojmowanej sfery bezpieczeństwa. Wzbogacono ponadto zbiory biblioteczne i bazy danych. Zyskano też istotne doświadczenia organizacyjne i dydaktyczne. Jednocześnie na tej uczelni prowadzono od 2005 roku systematyczne badania naukowe dotyczące wybranych aspektów bezpieczeństwa zarówno w wymiarze lokalnym, jak i międzynarodowym. Owocem realizowanych prac naukowych były publikacje towarzyszące cyklicznej międzynarodowej konferencji nt. bezpieczeństwa w administracji i biznesie, której czwarta edycja odbyła się w maju 2011 roku. Inicjatywa uruchomienia nowego, odrębnego kierunku studiów – *bezpieczeństwo wewnętrzne* – została przyjęta w owej uczelni z wielkim zadowoleniem, bowiem trafiła na uświadomioną w niej potrzebę społeczną oraz gwarantowała dalsze możliwości jej rozwoju, wzbogacając jednocześnie misję i rozszerzając ofertę edukacyjną. Na uruchomiony w roku akademickim 2009/2010 kierunek studiów I stopnia *bezpieczeństwo wewnętrzne* zostało przyjętych 77 osób. W kolejnym roku było to już 127 studentów, a wyniki rekrutacji na rok akademicki 2012/2013 to 115 studentów na ww. kierunku. Kolejne lata potwierdziły przewidywane duże zainteresowanie studentów tym kierunkiem studiów. Myśląc perspektywicznie o dalszym rozwoju studentów studiów I stopnia na tym kierunku i kierunkach pokrewnych (*administracja*, *zarządzanie*, *bezpieczeństwo narodowe* – z uwzględnieniem różnic programowych), zasadnym okazało się uruchomienie

studiów II stopnia na kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*. PKA pozytywnie zaopiniowała złożony przez uczelnię stosowny wniosek. Trzeba jednakże w tym miejscu nadmienić (patrz tabelę 7), że prowadzenie studiów drugiego stopnia przez uczelnie niepubliczne nie jest zjawiskiem powszechnym.

Tabela 7. Ilość kandydatów przyjętych na studia w ramach rekrutacji na studia na rok akademicki 2009/2010.

Rodzaje studiów	Studia I-go stopnia i jednolite magisterskie		Studia II-go stopnia		Razem	
	ogółem	w tym stacjonarne	ogółem	w tym stacjonarne	ogółem	w tym stacjonarne
Ogółem	436 732	242 147	138 631	43 710	575 363	285 857
Uczelnie publiczne	303 632	216 393	95 646	41 619	399 278	258 012
Uczelnie niepubliczne	133 100	25 754	42 985	2 091	176 085	27 845

Źródło: dane Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Podjęmowane w uczelniach zajmujących się kształceniem na kierunkach *bezpieczeństwo wewnętrzne*, *bezpieczeństwo narodowe*, *bezpieczeństwo państwa* prace koncepcyjne opierane są na kilku założeniach podstawowych, określających priorytety podejścia oraz ramy i zasady rozwiązań, będących owocem dyskusji w środowisku uczelnianym, z udziałem zarówno studentów, pracowników naukowo-dydaktycznych, jak i partnerów, lokalnych władz oraz potencjalnych pracodawców. Założenia te stanowiły podstawę przyjętych w poszczególnych uczelniach koncepcji, w ramach których można wyróżnić szereg wynikających z indywidualnych rozwiązań prawidłowości, a dotyczących wskazanych powyżej kierunków studiów związanych z kręgiem nauk o bezpieczeństwie. Prawidłowości te zakładają:

- interdyscyplinarny, przekrojowy charakter studiów, najlepiej oddający rzeczywisty charakter problemów i zadań praktycznych oraz warunków ich rozwiązywania;
- prognostyczną orientację w ustalaniu treści kształcenia – przygotowanie do wypełniania funkcji zawodowych i społecznych w perspektywie kilku – kilkunastu lat, podejmowania i rozwiązywania przyszłych problemów bezpieczeństwa wewnętrznego w prognozowanych warunkach ich występowania;
- integracyjne, systemowe postrzeganie *bezpieczeństwa wewnętrznego* jako elementu (obszaru/podsystemu) systemu bezpieczeństwa narodowego (państwa),

dziedziny właściwej wielu służbom oraz instytucjom sfery kierowniczej i wykonawczej na wszystkich poziomach organizacji państwa, podejmujących szeroki zakres społecznych potrzeb bezpieczeństwa, oraz mającej różnorodne powiązania z innymi elementami, dziedzinami bezpieczeństwa i rozwoju państwa;

- wykorzystanie silnych stron uczelni – doświadczenia, potencjału i bazy dotychczasowego kształcenia wielokierunkowego w dziedzinach: prawo, zarządzanie, administracja, finanse i rachunkowość;
- powiązanie w maksymalnie pełnym stopniu sylwetki absolwenta oraz procesu dydaktycznego z potrzebami praktyki, oczekiwaniami potencjalnych, konkretnych pracodawców, zgłoszonymi w cyklu konsultacji. Zapewnienie tym samym możliwie najlepszego wskaźnika zatrudnienia absolwentów bezpośrednio po studiach;
- realizację kształcenia specjalistycznego w możliwie dużym wymiarze godzin kształcenia zorganizowanego, szczególnie na ostatnim roku studiów, z możliwie szerokim udziałem form praktycznych i interaktywnych, zajęć o charakterze konwersatoryjnym, ćwiczeniowym oraz studyjnym i szkoleniowym;
- maksymalizowanie w ramach przedsięwzięć studyjnych bezpośredniego kontaktu studentów z potencjalnymi miejscami pracy i pracodawcami, rzeczywistymi problemami konkretnych służb i instytucji oraz warunkami ich rozwiązywania;
- realizację kształcenia ogólnego oraz kształtowanie zdolności uczenia się na poziomie właściwym wykształceniu wyższemu obywatela nowoczesnego państwa w XXI wieku.

Dla realizacji powyższych założeń, zasad, norm i priorytetów rozwijane w uczelniach koncepcje kształcenia przewidują jego realizację w ramach szeregu specjalności. Uczelnie prześcigają się w ich kreacji. Do bardziej popularnych zaliczyć można następujące:

- specjalność *menedżer bezpieczeństwa* – przygotowująca potencjalnych absolwentów do kierowania pracą w organizacjach, pionach bezpieczeństwa zarówno w instytucjach państwowych, jak i w sektorze prywatnym;
- specjalność *wspieranie działań kierowniczych*, która ma rozbudowywać wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne oraz przygotowywać do pracy (kontynuacji pracy) na rzecz kierowania w organizacjach, pionach bezpieczeństwa zarówno w instytucjach państwowych, jak i w sektorze prywatnym;
- specjalność *funkcjonariusz służb publicznych* – rozbudowującą wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne oraz przygotowującą do pracy (kontynuacji pracy) w organizacjach, pionach bezpieczeństwa zarówno w instytucjach państwowych, jak i w sektorze prywatnym.

W trakcie procesu kształcenia na bazie wyboru przez studentów przedmiotów obieralnych w uczelniach zakładana zwykle bywa możliwość dywersyfikacji oferowanych specjalności w zależności od zapotrzebowania (zainteresowań zawodowych) studiujących w zakresie *specjalności bardziej ukierunkowanych*, czy wręcz *specjalności dedykowanych*, takich jak:

- specjalność *ochrona informacji* – przygotowująca do pracy w pionach ochrony informacji niejawnych i w strukturach zajmujących się ochroną danych osobo-

wych zarówno w instytucjach państwowych, jak i w sektorze prywatnym;

- specjalność *ochrona sektora prywatnego* – przygotowująca do pracy w sektorze ochrony osób i mienia oraz w zakresie detektywistyki i wywiadu gospodarczego;
- specjalność *bezpieczeństwo i porządek publiczny* – przygotowująca do pracy w służbach i instytucjach państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny;
- specjalność *zarządzanie kryzysowe* – przygotowująca do pracy w jednostkach samorządu terytorialnego i służbach odpowiedzialnych za zapobiegania kryzysom i niwelowanie ich skutków.

Specjalnościowe ukierunkowanie na specyficzne potrzeby bezpieczeństwa w instytucjach państwowych i sektorze prywatnym, z uwzględnieniem konkretnych warunków polskiej administracji i biznesu może objąć szerszą gamę zagadnień bezpieczeństwa, od Bezpieczeństwa i Higieny Pracy po ochronę myśli naukowo-technicznej i swobody handlu oraz techniczne systemy zabezpieczeń. Specjalności wzbogacają wiedzę oraz rozwijają umiejętności w zakresie pracy zarządczej i administracyjnej. W ramach kształcenia na specjalności zakładane są systematyczne konsultacje z partnerami z sektora publicznego i prywatnego, jak również zapraszanie do współpracy w uaktualnianiu programów przedmiotów i form zajęć dydaktycznych.

Niebagatelna jest również kwestia możliwości organizacji i zapewnienia praktyk. W tym miejscu należy wskazać na przewidywaną przepisami prawa dywersyfikację profili kształcenia, gdzie kształcenie realizowane jest w ramach profilu ogólnoakademickiego oraz praktycznego. Ten ostatni „zarezerwowano” niejako dla uczelni niepublicznych. Jest on jednakże na tyle atrakcyjny marketingowo (w dobie niżu demograficznego i „walki” o studenta), co powoduje, że duża liczba uczelni publicznych decyduje się również na ten profil. Jak wskazują unormowania prawne (Rozporządzenie 2016/1596: § 5.1), zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym, przewidziane w programie studiów dla kierunku o profilu praktycznym są prowadzone: w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej, w sposób umożliwiający wykonywanie czynności praktycznych przez studentów oraz przez osoby, z których większość posiada doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią i odpowiadające zakresowi prowadzonych zajęć.

Tabela 8. Liczba programów poszczególnych profili studiów na przestrzeni wybranych lat studiów.

Rok kształcenia	Profil praktyczny	Profil ogólnoakademicki	Sumaryczna liczba programów
2014/2015	1225	3574	4799
2015/2016	1447	3715	5162
2016/2017	2012	3831	5843

Źródło: Dane statystyczne Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Powyższe dane wskazują na to, że przy ogólnym wzroście w ciągu przeanalizowanych trzech lat o 21,75% sumarycznej ilości programów, przyrost ilości programów o profilu praktycznym wynosi 72,4%, podczas gdy w tym samym czasie przyrost ilości programów studiów o profilu ogólnoakademickim wynosi tylko 6,7%. Z punktu widzenia rozwoju nauk o bezpieczeństwie nie jest to zjawisko korzystne, albowiem to właśnie program studiów o profilu ogólnoakademickim obejmuje moduły zajęć związane z prowadzonymi badaniami naukowymi w dziedzinie nauki związanej z tym kierunkiem studiów, służące zdobywaniu przez studenta pogłębionej wiedzy oraz umiejętności prowadzenia badań naukowych. Wymagania w zakresie spełnienia wysokich standardów w zakresie badań naukowych (na początku funkcjonowania Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych PKA) zawarto w przepisach PKA (Uchwała 94/2007). Wymieniano tam sześć kryteriów. Nie pomagał w tym kontekście fakt, iż w świetle ówczesnych przepisów dla uruchomienia studiów pierwszego stopnia o profilu praktycznym w ramach minimum kadrowego wystarczał tylko jeden samodzielny pracownik nauki (i pięciu nauczycieli akademickich posiadających stopień doktora, z których dwóch mogło być zamienionych przez czterech magistrów dysponujących stosownym doświadczeniem zawodowym).

Z poczynionych przez autora obserwacji jako eksperta (uprzednio) Państwowej, a obecnie Polskiej Komisji Akredytacyjnej wynika, że w uczelniach zarówno publicznych, jak i niepublicznych rysuje się wyraźna ewolucyjna tendencja dochodzenia do uruchamiania (w dużej ilości przypadków) kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne* poprzedzanego w uczelniach otwarciem kierunku *bezpieczeństwo narodowe*. Pozwala to na stopniowe ukierunkowanie (również kadry naukowo-dydaktycznej) na bezpieczeństwo wewnętrzne poprzez rozpoczynanie edukacji od szerszego zakresu bezpieczeństwa narodowego. Zgodnie z opracowywanym w uczelniach planem studiów zakłada się przykładowo, że absolwent studiów I stopnia na kierunku *bezpieczeństwo narodowe* na specjalności np. *bezpieczeństwo państwa* uzyska ogólną interdyscyplinarną wiedzę z zakresu szeroko rozumianego bezpieczeństwa, definiowanego obecnie przez pryzmat bezpieczeństwa politycznego, ekonomicznego, militarnego, społecznego i ekologicznego. Pozyska on specjalistyczne umiejętności techniczno-zawodowe w zakresie obsługi programów i sieci komputerowych oraz analizy statystycznej danych, a ponadto pozna techniki negocjacji i opanuje biegle przynajmniej jeden język obcy (językiem wiodącym jest tutaj język angielski), zdobywając tym samym umiejętność opisu i eksplanacji zjawisk oraz procesów zachodzących we współczesnym świecie i państwie do szerszego kręgu osób zainteresowanych. Będzie przygotowany do analizy, interpretacji i oceny mechanizmów rządzących poszczególnymi sferami życia społeczno-politycznego i ekonomicznego. Posiadzie wiedzę umożliwiającą przewidywanie możliwości wystąpienia sytuacji kryzysowej lub zagrożenia oraz podejmowania decyzji, pozwalających na ograniczenie negatywnych skutków tych zdarzeń. Zakłada się *a priori*, że kwalifikacje uzyskane w toku studiów pozwolą absolwentowi tego kierunku sprostać wymogom konkurencyjności na współczesnym rynku pracy i umożliwią znalezienie zatrudnienia w instytucjach krajowych o charakterze politycznym, samorządowym, porządkowym (policja, straż miejska), wojskowym, ekonomicznym i finansowym, kulturalnym, naukowym i społecznym, a także w instytucjach międzynarodowych, rządowych i pozarządowych, organach regionalnych ugrupowań integracyjnych, międzyna-

rodowych stowarzyszeniach i ruchach społecznych, przedsiębiorstwach międzynarodowych, wydawnictwach i środkach masowego przekazu. W tym celu poza wiedzą teoretyczną i talentami organizacyjnymi, absolwenci winni być zdolni do praktycznego działania w sytuacji kryzysowej lub innych stanach zagrożeń bezpieczeństwa.

Od roku 2012 można mówić o większej powszechności kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*. Przykładowo, na 36 istniejących w owym roku (stan na 26 marca 2012 r.) państwowych wyższych szkół zawodowych jedna prowadziła kierunek *inżynieria bezpieczeństwa*, dwie prowadziły kierunek *bezpieczeństwo narodowe*, a pięć – *bezpieczeństwo wewnętrzne* (Wykaz... 18.06.2012). Można również mówić o tendencji swego rodzaju naturalnej ścieżki rozwoju uczelni od *bezpieczeństwa narodowego* do *bezpieczeństwa wewnętrznego*, która objawia się przyjmowaniem w ramach tego „pierwotnego” kierunku⁵ specjalności z pogranicza ww. kierunków stanowiących niejako odskocznię do specjalności w ramach kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*. Przykładowo, zgodnie z opracowanym w jednej z uczelni planem studiów założono, że kształcenie na studiach drugiego stopnia na kierunku *bezpieczeństwo narodowe* na specjalności *zarządzanie bezpieczeństwem lotnictwa cywilnego* ukierunkowane jest na przygotowanie kadr do zarządzania systemem bezpieczeństwa portu lotniczego oraz pracy w instytucjach zajmujących się naziemną obsługą ruchu lotniczego. W trakcie tych studiów założono, że student zdobędzie umiejętności, wynikające z wymagań określonych przez Urząd Lotnictwa Cywilnego i dotyczące zarządzania bezpieczeństwem na poziomie państwa i podmiotów lotniczych. Szczególna uwaga została zwrócona na umiejętność wdrażania i postępowania w oparciu o procedury Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem (ang. *Safety Management System*). W tym kontekście, w uczelniach prowadzących powyższe kierunki, zakłada się, że absolwent studiów II stopnia, np. na kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*, powinien posiadać pogłębioną wiedzę z zakresu zagadnień społeczno-psychologicznych oraz umiejętność konfrontowania jej z elementami rzeczywistości wpływającej na stan bezpieczeństwa (w tym wewnętrznego). Wejście w posiadanie zdolności abstrakcyjnego pojmowania idei bezpieczeństwa oraz wyboru konkretnego i optymalnego w danych warunkach sposobu postępowania są kluczowymi umiejętnościami, jakie winien on posiadać w trakcie tych studiów. Ponadto zdobycie umiejętności opartych na uwzględnianiu ryzyka i przewidywaniu skutków podejmowanych decyzji pozwalać będzie na rozwiązywanie złożonych problemów zawodowych. W uczelniach wychodzi się z założenia, że studia II stopnia na tym kierunku muszą zapewnić absolwentowi zdobycie umiejętności kierowania i kreatywnego uczestniczenia w pracy zespołowej. Zdobycie podstaw trudnej sztuki kierowania zespołami ludzkimi i właściwe jej wykorzystanie ma gwarantować umiejętność uzasadniania podejmowanych decyzji oraz odwagę wzięcia na siebie odpowiedzialności, a także poniesienia odpowiedzialności za działania niewłaściwe. Twórcy programów zakładają, że absolwent powinien być przygotowany do obejmowania kierowniczych stanowisk w administracji publicznej, w szczególności w jednostkach organizacyjnych służb państwowych odpowiedzialnych

⁵ lub innych kierunków – przytaczany uprzednio i prowadzony przez uczelnię kierunek administracja realizowany był w specjalności bezpieczeństwo i porządek publiczny.

za bezpieczeństwo wewnętrzne. Absolwenci mają osiąść również umiejętność pracy na stanowiskach kierowniczych w pionach bezpieczeństwa sektora prywatnego. Po ukończeniu studiów o specjalności np. *menadżer bezpieczeństwa* absolwent powinien być również osobą sprawnie wykorzystującą systemy motywowania i biegle poruszającą się w przepisach regulujących stosunki pracy i stosunki służbowe. Jako wykwalifikowany menedżer powinien posiadać gruntowną wiedzę z zakresu zarządzania organizacją, projektami i czasem. Zdobyte umiejętności z zakresu zarządzania strategicznego będą predestynować osoby kończące podobne specjalności do kierowania dużymi zespołami ludzkimi. Tak wykształceni absolwenci powinni być również przygotowani do podjęcia studiów trzeciego stopnia (doktoranckich).

Wyzwania związane z kontynuacją działalności edukacyjnej w sferze bezpieczeństwa

W roku akademickim 2018 liczba funkcjonujących w Polsce uczelni wyższych wynosiła 407. Na przestrzeni przeanalizowanych dwudziestu lat liczba ta zwiększyła się zdecydowanie. W przeciągu lat 1992–2012 progresja ta wynosiła prawie 300%. Wśród uczelni zaczęło się pojawiać coraz więcej tzw. uczelni niepublicznych i uczelni utworzonych przez osobę fizyczną albo osobę prawną nie będącą państwową ani samorządową osobą prawną (patrz tabelę 9). W analogicznym okresie nastąpił osiemnastokrotny przyrost liczby uczelni niepublicznych. Według najnowszych statystyk stanowią one blisko 65 % ogółu uczelni.

Tabela 9. Liczba uczelni wyższych w Polsce na przestrzeni dwóch dziesięcioleci.

Rok akademicki	Szkoły wyższe ogółem	Szkoły wyższe niepubliczne
1992/93	124	18
1995/96	179	80
2000/2001	310	195
2005/2006	445	315
2008/2009	458	326
2010/2011	470	338

Źródło: dane statystyczne o szkolnictwie wyższym – MNiSW.

Od roku akademickiego 2010/2011 ogólna liczba uczelni w Polsce zmniejsza się. Z kolei od lat konstelacja uczelni publicznych jest stała. Redukcji podlegają uczelnie niepubliczne, które w dużej części walczą o tzw. przetrwanie i muszą wykazać się niebywałą inicjatywą i pomysłowością, aby związać przystowiowy koniec z końcem. Objawia się to niestety i tym, że częściej borykają się one z niższymi zewnętrznymi ocenami jakości kształcenia, niż uczelnie publiczne, choć jednocześnie nie brakuje uczelni niepublicznych otrzymujących po ocenach programowych oceny wyróżniające. Najczęstszymi

przyczynami negatywnego opiniowania wniosków o przyznanie uprawnień do prowadzenia kierunków studiów w zakresie nauk o bezpieczeństwie lub niższych rezultatów w ramach ocen programowych są następujące:

- niespełnienie wymagań w zakresie minimum kadrowego,
- niespełnienie wymagań w zakresie koncepcji kształcenia (w tym osiągnięcia efektów kształcenia),
- niespełnienie wymagań w zakresie infrastruktury, niespełnienie wymagań w zakresie zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym.

W kontekście powyższego, jeszcze jednym widocznym trendem⁶ są niemożliwe do pozytywnego wartościowania i niestety liczne sytuacje traktowania uruchamiania kierunków związanych z bezpieczeństwem jako swoistego uzupełnienia często obszernej oferty dydaktycznej, jednakże pozbawionej opisanej uprzednio podbudowy w postaci istniejących (i uruchamianych) kierunków niejako pokrewnych, rozwijania szerokiego spektrum badań, stawiania na znaczący potencjał kadrowy oraz bazę biblioteczną i wirtualną w postaci dostępu do specjalistycznych danych, czy wreszcie rozbudowanej bazy dydaktycznej w postaci laboratoriów i instalacji do kształcenia praktycznego popartych dostępem do stosownej infrastruktury praktycznej funkcjonującej w otoczeniu uczelni. Znaczne niedobory, czy mankamenty w aspekcie wymienianych powyżej czynników wielokrotnie powodują obniżenie oceny uzyskiwanej podczas prowadzonych akredytacji – kontroli programowych, czy wręcz wielokrotnie dyskredytują czynione starania dla uruchomienia kierunku studiów z obszaru bezpieczeństwa. Wielokrotnie kierunki z zakresu bezpieczeństwa otwierane są, a towarzyszy im szeroka oferta dydaktyczna obejmująca, przykładowo, takie kierunki studiów jak *pielęgniarstwo*, *kosmetologia* itp., gdzie niemożliwym jest doszukanie się wspólnego mianownika. Nieporozumieniem była również próba wliczania do minimum kadrowego kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne* samodzielnego pracownika nauki (prawnika) bez jakiegokolwiek dorobku w sferze bezpieczeństwa, którego specjalizacją jest prawo rolne. Nieporozumieniem było również organizowanie (w przypadku uczelni z południa Polski) praktyk dla studentów kierunku *bezpieczeństwo międzynarodowe* w cementowni. Niezbyt udanym zabiegiem było też (na przykładzie uczelni z centrum Polski) sankcjonowanie zatrudniania w ramach minimum krajowego obcokrajowców, przy obowiązującym wymaganym wówczas dla doktora habilitowanego/profesorą rocznym pensum w postaci 30 godzin zajęć. Na jednego nauczyciela akademickiego z tytułem doktora habilitowanego przypada nawet kilkuset studentów, a w naukach społecznych jest to liczba 250 (*Diagnoza...* 2009: s. 6/128 i nast.). Często spotykanym w pracach PKA „grzechem” podlegającym procedurom akredytacyjnym uczelni jest powoływanie się we wnioskach o przyznanie uprawnień do prowadzenia kierunku studiów na wysoko kwalifikowaną kadrę. Wnioski i owszem zawierają stosowne sygnowane deklaracje osobiste, kopie świadectw, dyplomów, czy nominacji, rozbudowany dorobek, natomiast osoby te nie podejmują pracy, są zastępowane przez inne, niekoniecznie, a raczej zazwy-

⁶ oprócz opisanego w poprzednim rozdziale niniejszego artykułu pozytywnego „dojrzenia” do prowadzenia kierunków studiów mieszczących się w sferze bezpieczeństwa.

czaj, nie tak kompetentne, jeśli w ogóle są kompetentne. Niestety znane są częste przypadki zatrudniania osób o niewystarczających kwalifikacjach, czego przy obowiązujących procedurach akredytacyjnych (awizowanie wizytacji) nie da się na dzień dzisiejszy ukrócić. Zespół oceniający PKA, dokonując oceny programowej, konfrontowany jest z tymi osobami i jednocześnie po sprawdzeniu terminów umów o pracę i rozmowach z zainteresowanymi dowiaduje się, że wzmiankowane umowy nie będą przedłużane. Tak więc fluktuacja kadry dydaktycznej jest permanentna, co zdecydowanie nie sprzyja zapewnieniu jakości kształcenia i przede wszystkim nie rokuje dobrze na przyszłość. Po jednym lub dwóch cyklach kształcenia kierunek jest wygaszany, a uczelnia podejmuje w podobnym stylu starania u uruchomienie innego, komplementarnego w nazwie, co od czasu likwidacji standardów kształcenia na większości kierunków jest możliwą i niestety częstą praktyką.

Ta odnawialność prowadzonych kierunków kształcenia i częstość podejmowanych w tym względzie działań sprawia, że jakość kierowanych do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego wniosków jest często fatalna. Jak inaczej określić „błędy” w postaci wskazywania na inne nazwy wydziałów, powoływanie się na zasoby biblioteczne innej uczelni, czy załączanie do wniosków kart przedmiotów wypełnionych tylko w 5%. Trudno uznać w przypadku wniosku o uprawnienia do prowadzenia studiów drugiego stopnia na określonym kierunku, że jedynym wymaganiem dla kandydata jest posiadanie dyplomu ukończenia studiów pierwszego stopnia. Nie można też przejść do porządku dziennego nad faktem, że jedynym wymaganiem dla kandydatów na studentów studiów pierwszego stopnia ma być (wskazywanym w wielu wnioskach do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego o udzielenie zgody na prowadzenie kierunku studiów) świadectwo maturalne, bez (co najmniej) określenia preferowanych przedmiotów rozszerzonych. Lektura wskazywanych powyżej wniosków jest czasem bardziej pośepna, bo czy można poważnie traktować kandydaturę do afiliacji kierunku studiów osoby, której dorobek urwał się kilkanaście lat wcześniej, lub osoby, która mając pięćdziesiąt lat nie opublikowała nic w ostatnich pięciu latach. Jak można uznać osoby z solidnym doświadczeniem, co prawda uzyskanym poza uczelnią (tylko samych byłych lub aktywnych żołnierzy zawodowych), jeżeli chodzi o zaliczenie do minimum kadrowego kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*, podczas gdy powinni to być przede wszystkim policjanci, strażacy, urzędnicy administracji publicznej lub funkcjonariusze straży granicznej.

Tabela 9. Liczba uczelni wyższych w Polsce na przestrzeni wybranych lat.

Rok kształcenia	Rodzaj uczelni:			Sumaryczna liczba uczelni w Polsce
	publiczna	niepubliczna	„kościelne”	
2014/2015	134	295	8	437
2015/2016	134	281	8	422
2016/2017	134 (33%)	265 (65%)	8 (2%)	407

Źródło: dane statystyczne o szkolnictwie wyższym – MNiSW.

W Polsce studiuje obecnie około milion trzysta tysięcy osób. Trudno sobie w tej sytuacji wyobrazić fakt, że jeszcze w roku akademickim 1990/1991 na polskich uczelniach studiowało 400 tysięcy osób. W rekordowym roku obłożenia polskich uczelni studentami (tj. w roku akademickim 2005/2006) brać studencka liczyła 1 953 800 studentów. Postępujący niż demograficzny sprawia, że liczba ta w najbliższych latach nie powtórzy się. Rok akademicki 2015/2016 zamknął się liczbą 1 317 292 studentów. W chwili startu nauk o bezpieczeństwie w najnowszej postaci (tj. w roku akademickim 2011/2012) liczba studentów w Polsce według formy kształcenia oraz rodzaju uczelni kształtowała się, jak przedstawiono poniżej. Jest faktem, że to uczelnie publiczne kształcą zdecydowaną większość studentów. Około 1/5 studentów w Polsce decyduje się na studia w uczelniach niepublicznych. Przykładowo, w roku akademickim 2014/2015 do uczelni publicznych przyjęto 256 448 studentów, a do uczelni niepublicznych przyjęto 68 977 studentów. W sumie studia podjęło 325 425 osób, podczas gdy do egzaminu maturalnego przystąpiło 293 974 absolwentów szkół ponadgimnazjalnych.

Większość studentów (ponad 43,4%) studiuje w dużych ośrodkach akademickich – takich jak Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań (wszystkie z liczbą powyżej 100 tys. studentów) oraz Łódź, Lublin, Gdańsk i Katowice (z liczbą studentów wahającą się od 20 do 100 tysięcy). W samym tylko mieście stołecznym studiuje kilkanaście procent studiujących w Polsce. W roku akademickim 2010/2011 w 78 uczelniach w Warszawie (14,9% ogółu studentów) i trzech jednostkach zamiejscowych kształciło się ponad 270,1 tys. studentów, w tym w 66 uczelniach niepublicznych i trzech jednostkach zamiejscowych – 111,8 tys. studentów (Studencka marka WWW).

Tabela 10. Liczba studentów w Polsce w roku akademickim 2011/2012 według formy kształcenia oraz rodzaju uczelni.

	Ogółem	W tym kobiety	Na studiach			
			stacjonarnych		niestacjonarnych	
			razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
Ogółem	1 927 762	1 098 351	928 133	520 026	999 629	578 325
Uczelnie publiczne	1 268 366	708 178	807 615	449 039	460 751	259 139
Uczelnie niepubliczne	659 396	390 173	120 518	70 987	538 878	319 186

Źródło: dane statystyczne o szkolnictwie wyższym – MNiSW.

Umieszczenie w niewielkich ośrodkach (w tzw. „Polsce powiatowej”) decyduje o wadze sektora niepublicznego. Trudno sobie bowiem wyobrazić czynne zawodowo osoby poświęcające cenny czas na dojazd do wielkich i dużych ośrodków akademickich. Nie jest to jednakże jedyne kryterium, bowiem w samej tylko stolicy, jak już wspomniano, funkcjonuje 66 wyższych uczelni niepublicznych. Trzeba w tym miejscu nadmienić, że polskie szkolnictwo wyższe zatrudnia 100 tysięcy nauczycieli akademickich. Tylko 16 tysięcy z nich, czyli 16%, pracuje w instytucjach niepublicznych. Kontynuując rachunki w kontekście ekonomii nauczania, oznacza to, że na jednego nauczyciela akademickiego zatrudnionego w sektorze niepublicznym przypada dwa razy więcej studentów niż na jego kolegę z sektora publicznego. Decyzja o podjęciu studiów na uczelniach prywatnych wynika często z tego, że prowadzą one przede wszystkim studia niestacjonarne. Przykładowo w latach 2007–2010 było to 80–82% studentów owych uczelni. Trzeba w tym miejscu nadmienić, że nie jest to zgodne z obowiązującym prawem, jednakże zjawisko to jest tolerowane przez PKA, jak i MNiSW. Spośród osób ubiegających się o przystawiony indeks, nieprzerwanie największym powodzeniem cieszą się uczelnie z wieloletnią tradycją.

Tabela 11. Liczba studentów w uczelniach niepublicznych w Polsce na przestrzeni lat.

Rok	Liczba studentów:		
	ogółem	stacjonarnych	niestacjonarnych
1999	419 167	92 912	326 255
2000	471 443	100 925	370 518
2001	509 279	116 011	393 268
2002	528 820	117 342	411 478
2003	545 965	127 023	418 933
2004	580 242	137 906	442 336
2005	620 800	147 803	472 997
2006	640 313	146 205	494 108
2007	660 467	136 731	523 736
2008	659 396	120 518	528 878
2009	633 097	110 269	522 828
2010	580 076	98 144	481 932

Źródło: dane statystyczne o szkolnictwie wyższym – MNiSW.

W chwili obecnej na polskich uczelniach prowadzonych jest prawie dwieście kierunków studiów. Największą popularnością cieszą się w naszym kraju kierunki ekonomiczne i administracyjne (23% studentów). Drugie w rankingach są kierunki związane z szeroko rozumianymi naukami społecznymi (13,9%). Wśród nich znajdują się również (zgodnie z najnowszymi ustaleniami) nauki o bezpieczeństwie i odpowiednio kierunki: *bezpieczeństwo*

narodowe i bezpieczeństwo wewnętrzne. Ich udział procentowy w zakresie liczby studentów wyniósł w roku ukonstytuowania się zespołu nauk wojskowych PKA (tj. w roku akademickim 2008/2009) 0,4 %, a w kolejnym – 0,8 %. Absolwentów – odpowiednio 0,2% i 0,2%.

Dokonane w dniu 14 września 2017 r. na podstawie systemu *Polon* zestawienie uruchomionych studiów na kierunku *bezpieczeństwo narodowe* obejmuje 231 pozycji. W systemie tym znajdziemy osobne rekordy dla poszczególnych stopni studiów, profili studiów oraz form studiów, co może oznaczać, że jedna i ta sama uczelnia może w nim wystąpić w zakresie jednego kierunku studiów kilka razy. Dotyczy to 50 uczelni (w tym 17 uniwersytetów i 8 akademii). Tak więc liczba uczelni prowadzących ww. kierunek zwiększyła się w ciągu ostatnich lat (w 2011 roku było ich 45) nieznacznie. Symptomatyczne jest, że w 67,97% zawarte w systemie *Polon* dane dotyczą studiów pierwszego stopnia. Znacznie mniej uczelni (tylko 32,03%) prowadzi w ramach ww. kierunku studia drugiego stopnia. W większości dotyczy to uczelni publicznych. W uczelniach niepublicznych (przy dużej ich liczbie prowadzącej ten kierunek studiów) uwaga skoncentrowana jest zazwyczaj na prowadzeniu tylko studiów pierwszego stopnia dla niewielkiej liczby studentów, przy czym uczelnie takie prowadzą nierzadko kilkanaście kierunków studiów, które nie zawsze mają ze sobą coś wspólnego. Obok wspomnianego *bezpieczeństwa narodowego* są to kierunki techniczne i, na przykład, *kosmetologia*, *technologia żywności*, czy *pielęgniarstwo*. Symptomatyczne jest ponadto, że mimo wszystko *bezpieczeństwo narodowe* tylko w 23,80% to kierunek o profilu praktycznym. Zdecydowana większość uczelni (55,84%) prowadzi w jego ramach studia o profilu ogólnoakademickim. Kwerenda obszarów wiedzy w ramach których uczelnie wskazują efekty kształcenia, których uzyskanie ma zapewnić program kształcenia, wskazuje, że w 87,44% jako dyscyplina wiodąca przyjmowane są nauki o bezpieczeństwie.

Dokonane w tym samym czasie zestawienie uruchomionych studiów (system *Polon*, stan na 14.09.2017) dla kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne* obejmuje 248 pozycji. Oznacza to, że dotyczy to 90 uczelni (w tym 8 uniwersytetów i 6 akademii). Liczba uczelni uprawiających ten kierunek zwiększyła się w ciągu ostatnich lat trzykrotnie (w 2011 roku było ich 30). Również i w tym przypadku w zdecydowanej większości (w 77,02%) dotyczy to studiów pierwszego stopnia. Tylko w 22,98% uczelni uruchomiono na tym kierunku studia drugiego stopnia. Jest to tym bardziej niekorzystne zjawisko, zwarzywszy na fakt zdecydowanie liczniejszego (niż w przypadku kierunku *bezpieczeństwo narodowe*) grona studentów. Większy jest także (34,27%) procent prowadzonych studiów o profilu praktycznym. Podczas gdy, mimo wszystko, większość uczelni (47,58%) prowadzi studia o profilu ogólnoakademickim, również w przypadku kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*, w zdecydowanej większości uczelni (91,53%) jako dyscyplina wiodąca wskazywane są nauki o bezpieczeństwie.

Podsumowanie

Funkcjonowanie nauk wojskowych, a od 2011 roku – nauk o bezpieczeństwie w szkolnictwie wyższym wskazuje, z jednej strony, na istnienie szeregu prawidłowości. Z dru-

giej – nadal przynosi szereg wyzwań. Przede wszystkim, przestały one być domeną tak zwanych uczelni mundurowych, które przygotowywały kandydatów na żołnierzy zawodowych, policjantów oraz funkcjonariuszy straży granicznej czy straży pożarnej. Zanim jednak kierunki studiów takie, jak *bezpieczeństwo narodowe*, *bezpieczeństwo wewnętrzne*, *inżynieria bezpieczeństwa*, czy *logistyka* (kojarzone z naukami wojskowym czy naukami o bezpieczeństwie), upowszechniły się w tak zwanych uczelniach cywilnych, nastąpiło w pierwszych latach po roku 2000 otwarcie się uczelni dotychczas resortowych na studentów, którzy nie koniecznie chcieli przywdziać mundur. W następstwie tego zjawiska w szybkim tempie uczelnie cywilne zaczęły ubiegać się o uprawnienia do prowadzenia kierunków studiów kojarzonych z bezpieczeństwem.

Dużą rolę odegrała w tym kontekście Polska Komisja Akredytacyjna, która dokonała surowej weryfikacji zdolności aplikujących uczelni. Znaczącą rolę w procesie upowszechniania się w uczelniach kierunków studiów z kręgu bezpieczeństwa odegrało zjawisko dużego przyrostu ilości szkół wyższych, głównie niepublicznych. Przez kilkanaście lat progresja przyrostu ilości uczelni wyższych w Polsce wynosiła ponad pięćdziesiąt procent. Blisko 2/3 ich ogółu stanowią obecnie jednostki niepubliczne. Uruchamianie w dużej ilości uczelni niepublicznych kierunku *bezpieczeństwo narodowe* oraz *bezpieczeństwo wewnętrzne* było i jest przede wszystkim wyrazem walki o studenta. Komponowało się to w tendencje uszczegóławiania zagadnień bezpieczeństwa i wychodzenia naprzeciw potrzebie mającego odniesienia praktyczne wyższego kształcenia specjalistycznego w dużych, ale przede wszystkim mniejszych i małych środowiskach akademickich. Niewielka szkoła specjalizująca się w kształceniu w określonej dziedzinie może robić to równie skutecznie, jak uniwersytet, stworzony (co jest ostatnio częstą praktyką) z połączenia kilku uczelni, zważywszy na fakt, że często w skali prowadzących ten kierunek studiów wydziałów udział procentowy studentów kierunku *bezpieczeństwo (wewnętrzne, narodowe czy międzynarodowe)* znacznie przekracza przypadającą na jeden wydziałowy kierunek studiów średnią liczbę studentów. W tej konstelacji łatwiej jest o dostosowanie uczelnianej oferty dydaktycznej do rzeczywistych potrzeb, z jednej strony studentów, a z drugiej – pracodawców.

Swego rodzaju mankamentem szkół niepublicznych jest jednocześnie fakt, że większość z nich prowadzi kształcenie na poziomie studiów licencjackich. Dla rozpatrywanych kierunków studiów *bezpieczeństwo narodowe* i *bezpieczeństwo wewnętrzne* niewiele jednostek dydaktycznych uzyskało uprawnienia do prowadzenia studiów II stopnia, a tylko pojedyncze – do prowadzenia studiów III stopnia. Wiąże się to poniekąd z kwestiami ekonomii nauczania, co powiązane jest również ze wspomnianą uprzednio dostępnością kadry dydaktycznej dla studentów. Jest to zjawisko bardzo niekorzystne dla rozwoju nauk o bezpieczeństwie. Świadomie rezygnujemy z dalszego rozwoju naukowego osób powiązanych z bezpieczeństwem, które w przyszłości (lub równolegle) po fazie aktywności zawodowej w sferze bezpieczeństwa, wybierając ścieżkę rozwoju naukowego, wnosząby do rozwoju dyscypliny.

Ciągle jeszcze bardzo ważnym czynnikiem stymulującym działalność uczelni jest niestety ekonomia funkcjonowania. Dlatego, między innymi to właśnie uczelnie nie-

publiczne zatrudniają w dużej części personel dydaktyczny wywodzący się ze sfery praktyki (byłych funkcjonariuszy, urzędników etc.), co jest szczególnie cenne przy prowadzeniu praktycznego profilu studiów. Niestety poważnym mankamentem tych uczelni są szczupłe środki na rozwój bazy dydaktycznej, szczególnie związanej z laboratoriami czy pracowniami specjalistycznymi. Sytuacji nie ułatwia fakt, iż w rankingach uczelni preferowana jest ocena personelu dydaktycznego dla profilu ogólnoakademickiego, co wprowadza w błąd potencjalnych kandydatów na studentów. Pocięszające jest, że coraz więcej uczelni poważnie interesuje się losami studentów i absolwentów. Za przykład może posłużyć Uniwersytet Warszawski, gdzie rozwinięto system ELA (od słów „Ekonomiczne Losy Absolwentów”) dla monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych. Zapewnia im wsparcie (również materialne), pomaga w poruszaniu się na rynku pracy, ułatwia znalezienie praktyk i nawiązanie międzynarodowych kontaktów, które w przyszłości będą procentowały lepszą pracą i wyższymi zarobkami.

Mariusz Zieliński – profesor, doktor habilitowany nauk społecznych, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni. Od 11 lat jest ekspertem (w zakresie nauk o bezpieczeństwie) i członkiem Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Zajmuje się problematyką transportu oraz bezpieczeństwa morskiego państwa widzianego poprzez pryzmat historii i współczesności morskiej sztuki wojennej, jak również aspektami społecznymi bezpieczeństwa.

Mariusz Zieliński – full professor, habilitated doctor of social sciences, research and didactic employee at the Command and Naval Operations Faculty at the Polish Naval Academy of the Heroes of Westerplatte in Gdynia. An expert (in the field of security science) and a member of the Polish Accreditation Committee for 11 years. He deals with the issues of transport and maritime security of the state seen through the prism of the history and present day of maritime martial art, as well as the social aspects of security.

➔ Bibliografia

- DIAGNOZA stanu szkolnictwa wyższego w Polsce (2009), *Organizacyjna i merytoryczna koordynacja procesu opracowania projektów sektorowej strategii rozwoju szkolnictwa wyższego do roku 2020, ze szczególnym uwzględnieniem okresu do 2015 roku*, Raport cząstkowy przygotowany przez konsorcjum Ernst & Young Business Advisory i Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa, https://e.sggw.pl/pluginfile.php/107859/mod_resource/content/0/Diagnoza_stanu_szkolnictwa_wyzszego_w_Polsce_l.pdf (18.12.2019).
- MIROWSKA-ŁOSKOT Urszula (05.05.2016), *Jawność podnosi jakość studiów* (wywiad z Przewodniczącym Polskiej Komisji Akredytacyjnej prof. dr hab. Krzysztofem Diksem), „Dziennik Gazeta Prawna”, nr 86 (4233).
- GUS *podał aktualne dane na temat szkół wyższych w Polsce* (26-10-2010), www.racjonalista.pl/index.php/s.38/t.39031 (18.06.2012).
- ROZPORZĄDZENIE (2007/1166) z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie

- musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz.U. 2007 nr 164, poz. 1166.
- ROZPORZĄDZENIE (2011/1065) Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 08 sierpnia 2011 roku w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, Dz.U. 2011 nr 179, poz. 1065.
- ROZPORZĄDZENIE (2016/1596) Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 roku w sprawie warunków prowadzenia studiów, Dz.U. 2016 r. z 30 września 2016 r., poz. 1596.
- ROZPORZĄDZENIE (2018/1818) ministra nauki i szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz.U. 2018 z 25 września, poz 1818
- SPRAWOZDANIE (2007) z prac Zespołu Studiów Wojskowych Państwowej Komisji Akredytacyjnej za 2007 rok.
- STUDENCKA marka (WWW), www.studenckamarka.pl (31.11.2017).
- SZKOŁY *wyższe i ich finanse w 2012 r.* (2013), Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- UCHWAŁA (94/2007) Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 8 lutego w sprawie kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie prowadzenia badań naukowych w dyscyplinie związanej z danym kierunkiem studiów.
- USTAWA (1997/114) z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, Dz.U. 1997 nr 114, poz. 740.
- USTAWA (2013/829) z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, Dz.U. 2013, poz. 829.
- USTAWA (2005/1365) z dnia 27 lipca 2005 r. prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164, poz. 1365.
- WOJCIECHOWSKA Barbara (2016), *Działalność Polskiej Komisji Akredytacyjnej w latach 2012-2015*, IV kadencja, Polska Komisja Akredytacyjna, Warszawa, https://www.pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/06/PAKA_08.pdf (18.12.2019).
- WOJCIECHOWSKA Barbara (2017), *Działalność Polskiej Komisji Akredytacyjnej w 2016 roku*, Polska Komisja Akredytacyjna, Warszawa, https://www.pka.edu.pl/wp-content/uploads/2019/06/PAKA_07.pdf (18.12.2019).
- WYKAZ DZIEDZIN nauk i technik według klasyfikacji OECD (WWW), https://www.ncbr.gov.pl/file-admin/user_upload/import/tt_content/files/2_wykaz_dziedzin_nauki_i_techNIK_wedlug_klasyfikacji_oecd.pdf (29.10.2017).
- WYKAZ państwowych wyższych szkół zawodowych (18.06.2012), stan na 26 marca 2012 r., www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/uczelnie-zawodowe, (18.12.2019).
- ZAŁĄCZNIK (4/2007) do Uchwały Nr 898/2007 Prezydium PKA z dnia 22 listopada 2007 r.
- ZARZĄDZENIE (2/2012) Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 stycznia 2012 r. w sprawie powołania Polskiej Komisji Akredytacyjnej.